

เทคโนโลยีการผลิตองุ่นของเกษตรกร อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา

Grapevine Production Technology of Farmers in Pakchong District, Nakornrachasima Province

พนามาศ ตริวรณกุล¹ และ กิตติพงษ์ ตริตรยานนท์²

Panamas Treewannakul¹, and Kittipong Treetaruyanont²

บทคัดย่อ

เทคโนโลยีการผลิตองุ่นของเกษตรกรผู้ปลูกองุ่นในพื้นที่อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีพื้นที่ปลูกองุ่นเฉลี่ย 30.6 ไร่ แรงงานเฉลี่ย 12 คน มีการผลิตองุ่น 2 ฤดูกาลต่อปี นิยมปลูกองุ่นพันธุ์ Black Opal และ Loose Perlette และใช้ต้นตอป่า โดยเห็นว่าการพัฒนาต้นตอสายพันธุ์ใหม่ ควรมีคุณลักษณะให้ผลผลิตสูง ทนโรคและแมลง และระบบรากแข็งแรง ส่วนสายพันธุ์ใหม่ผลควรเป็นสีเขียว ขนาดใหญ่ ไม่มีเมล็ด รสชาติหวาน เนื้อกรอบ เปลือกบาง และต้านทานโรค มีการบังคับทรงพุ่มแบบเลื้อยบนค้างแบบตัวยูคว่า ประกอบด้วยกิ่งแขนง 2 หรือ 3 กิ่ง ให้น้ำแบบระบบน้ำหยด ใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยคอก และใช้ GA₃ ในการควบคุมการเจริญเติบโตขององุ่น การใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูองุ่นเพื่อป้องกันล่วงหน้าตามตาราง การเก็บเกี่ยวผลผลิตองุ่นใช้วิธีนับจำนวนวันหลังการตัดแต่งกิ่ง โดยเกษตรกรพบปัญหาการผลิตองุ่น ได้แก่ สารเคมีและปุ๋ยราคาสูง นักทำลายผลองุ่น โรคและแมลง และการใช้สารเคมีทางการเกษตร

เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับองุ่นจากสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุด เกษตรกรมากกว่าครึ่งต้องการฝึกอบรม เรื่อง โรคและแมลงมากที่สุด และเห็นว่าภาครัฐควรวิจัยเทคโนโลยีการผลิตองุ่นและถ่ายทอดสู่เกษตรกร

Abstract

Farmers in the Pakchong District, Nakornrachasima Province had an average of grapevine land at 30.6 rais and 12 labors. Grapevine production was set on two times per year. Most of farmers planted the Black Opal and Loose Perlette grapes, and Couderc 1613 (SolonixOthello 1613) was the rootstock. They thought that the development of new rootstock should aim at the high yield, diseases-insects resistance, and strong root system. In term of the variety of grapes should aim at the green grape with big size, seedless, sweet taste, crispy fruit, thin fruit peel, and diseases resistance. Double or Triple cordon of training system was used. The dripping irrigation system was applied. Chemical and manure fertilizers are used for production. The plant bioregulators or GA₃ were used for increasing elongation and growth control. The agricultural chemicals often were used for protection the pests attack. The farmers counted day after pruning as their harvesting index. The serious problem of grapevine production were high price of chemical and fertilizers, fruit destroying from bird, diseases and insects, and chemical use. In case of extension, farmers received information from printing media and expressed their information need through training in term of diseases and insects of grapevine. In addition, the farmers needed supporting form government agencies was research, development, and transferring on grapevine technology to the farmers.

Key Words: grapevine technology , Pakchong District

P Treewannakul: agrpmt@ku.ac.th

¹ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

¹Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Bangkok, 10900

²สถาบันค้นคว้าและพัฒนากระบวนการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

²Agro- Ecological System Research and Development Institute, Kasetsart University, Bangkok, 10900

คำนำ

ในปัจจุบันการปลูกองุ่นเพื่อเป็นการค้า มักจะปลูกในแถบที่ราบลุ่มภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ มีพื้นที่ปลูกมากกว่า 21,900 ไร่ และพื้นที่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือกว่า 2,680 ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2542) รวมทั้งกำลังขยายพื้นที่ปลูกองุ่นมากขึ้นในทั่วทุกภาคของประเทศไทย แต่เกษตรกรผู้ปลูกองุ่นส่วนใหญ่ยังไม่ทราบเทคโนโลยีการปลูกองุ่นที่ทันสมัย ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตองุ่นเพื่อเป็นการค้ายังไม่ดีเท่าที่ควรจะมีผลผลิตต่ำและคุณภาพของผลไม่ดี นอกจากนี้ยังมักประสบปัญหาจากพื้นที่ปลูกมีปัญหา เช่น พื้นที่ปลูกมีน้ำท่วมขัง หรือระดับน้ำใต้ดินสูง ฝนตกชุก ดินเป็นด่างจัด ดินเป็นกรดรุนแรง ดินเป็นเกลือ หรือพื้นที่ปลูกอยู่ในเขตแห้งแล้งมาก เป็นต้น ทำนองเดียวกับ กิตติพงศ์ และคณะ (2541) ซึ่งรายงานไว้ว่า เมื่อปลูกองุ่นบนที่สูง พื้นที่ปลูกมักจะเป็นดินกรดรุนแรง ทำให้องุ่นมีการเจริญเติบโตไม่ดี และองุ่นพันธุ์ Solonish Othello 1613 ซึ่งเป็นพันธุ์องุ่นสำหรับทำเป็นต้นตอก็มีการเจริญเติบโตไม่ดีเมื่อปลูกบนที่สูงในสภาพแวดล้อมเดียวกัน (กิตติพงศ์, 2543)

การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตองุ่นให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพของประเทศไทย ต้องมีการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับเกษตรกร ซึ่งผู้พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตองุ่นต้องศึกษาข้อมูลของเกษตรกร และเทคโนโลยีหรือวิธีการการผลิตองุ่นที่เกษตรกรใช้และปฏิบัติอยู่ เพื่อให้งานวิจัยและพัฒนาสอดคล้องเหมาะสมกับการปฏิบัติของเกษตรกร รวมทั้งศึกษาการรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และเชื่อมโยงองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริงของเกษตรกรกับด้านวิชาการเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาการสภาพการผลิตและเทคโนโลยีการผลิตองุ่นของเกษตรกรในเขตพื้นที่ดอน และศึกษาข้อมูลเพื่อการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตองุ่นแก่เกษตรกร ในการเพิ่มผลผลิต และคุณภาพขององุ่น

อุปกรณ์และวิธีการ

สำรวจและรวบรวมข้อมูลจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกองุ่นในพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากข้อมูลปฐมภูมิของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และการสอบถามจากผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ และสำรวจข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกองุ่น ในพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกองุ่น เรื่อง เทคโนโลยีการผลิตองุ่น การค้า การตลาด ปัญหาและความต้องการความรู้และเทคโนโลยี เขตพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นเครื่องมือในการสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science Study)

ผล

การสำรวจข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกองุ่น 39 ราย จากเกษตรกรผู้ผลิตองุ่นในพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาทั้งหมด จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 75 พบว่า

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร เกษตรกรเป็นเพศชาย ร้อยละ 74.4 เพศหญิง ร้อยละ 25.6 อายุเฉลี่ย 45.5 ปี อายุมากที่สุด 69 ปี อายุน้อยที่สุด 25 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.9 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน สมาชิกมากที่สุด 6 คน น้อยที่สุด 2 คน สถานภาพเกษตรกรเป็นหัวหน้าครัวเรือน ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 38.5 จังหวัดกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 38.5 และจังหวัดอื่น ร้อยละ 23.1 อาชีพหลักทำสวนองุ่น และไม่มีอาชีพรอง

วัตถุประสงค์การทำสวนองุ่น และประสบการณ์การผลิตองุ่น เหตุผลที่เกษตรกรทำสวนองุ่นเนื่องจาก รายได้ดี พื้นที่เหมาะสม ทำตามเพื่อนบ้าน และทำต่อจากพ่อแม่ ตามลำดับ วัตถุประสงค์ในการทำสวนองุ่นเพื่อ ขยายผลองุ่นสด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตร และเพื่อแปรรูป ตามลำดับ ประสบการณ์ในการผลิตองุ่นเฉลี่ย 6.5 ปี โดยมีประสบการณ์มากที่สุด 30 ปี และน้อยที่สุด 1 ปี ซึ่งประสบการณ์การปลูกองุ่นได้จากการทดลองทำ ด้วยตนเอง เพื่อนบ้าน อาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ และสืบทอดจากบรรพบุรุษ ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่ มีลักษณะการดำเนินธุรกิจองุ่นในรูปแบบกิจการส่วนตัว ร้อยละ 82.1 และบริษัท/ห้างหุ้นส่วน ร้อยละ 17.9

พื้นที่สวนองุ่น แรงงานการผลิต และฤดูกาลผลิต เกษตรกรมีพื้นที่ทำสวนองุ่นเฉลี่ย 30.6 ไร่ พื้นที่มากที่สุด 300 ไร่ พื้นที่น้อยที่สุด 3 ไร่ ใช้แรงงานในการผลิตองุ่นเฉลี่ย 12 คน มากที่สุด 50 คน น้อยที่สุด 1 คน ส่วนใหญ่ในรอบปีจะผลิตองุ่น 2 ฤดูกาล/มีด ร้อยละ 56.4 ผลิต 5 ฤดูกาลในรอบ 2 ปี ร้อยละ 38.5 และมีเพียง ร้อยละ 2.6 ที่ผลิต 1 และ 3 ฤดูกาลในรอบ 1 ปี จำนวนเท่ากัน

ตัดต่อและพันธุ์องุ่น เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ต้นตอป่า (Couderc 1613) ร้อยละ 89.7 และมีบางส่วนใช้ ต้นตอ Harmony ร้อยละ 10.3 โดยได้ต้นตอมาจากเพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง ร้อยละ 53.8 และร้านค้าจำหน่าย ต้นตอ ร้อยละ 46.2 สำหรับพันธุ์องุ่นที่ใช้ ได้แก่ พันธุ์ Black Opal ร้อยละ 92.3 พันธุ์ Loose Perlette ร้อยละ 79.5 พันธุ์ Black queen และ White Malaga ร้อยละ 25.6 เท่ากัน พันธุ์ Big black และ Shiraz ร้อยละ 17.9 เท่ากัน พันธุ์ Crimson Seedless ร้อยละ 15.4 พันธุ์ Ruby Seedless และ Frame Seedless ร้อยละ 12.8 เท่ากัน พันธุ์ Cardinal ร้อยละ 10.3 และพันธุ์ Cabernet Sauvignon และ Chenin Blance ร้อยละ 7.7 เท่ากัน โดยได้กิ่งพันธุ์ดีจากเพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง ร้านค้าจำหน่ายต้นพันธุ์ และขยายพันธุ์ด้วยตนเอง ตามลำดับ ซึ่ง เหตุผลในการเลือกใช้กิ่งพันธุ์ดีพิจารณาจาก การให้ผลผลิตต่อไร่สูง กิ่งพันธุ์หาง่าย มีการใช้ต่อเนื่องกันมานาน สามารถเก็บผลผลิตได้เร็ว และ มีความต้านทานโรคและแมลง ตามลำดับ

แหล่งน้ำ และระบบการให้น้ำ แหล่งน้ำในการทำสวนองุ่น ส่วนใหญ่ใช้น้ำบาดาล ร้อยละ 82.1 มีเพียง บางส่วนที่ใช้น้ำจากคลองธรรมชาติ และคลองชลประทาน โดยวิธีการให้น้ำในสวนองุ่นนิยมใช้ระบบน้ำหยด ร้อยละ 79.5 ระบบมินิสปริงเกอร์ ร้อยละ 20.5 และมีความคิดเห็นว่าการให้น้ำที่เหมาะสมที่สุด คือ ระบบ น้ำหยด รองลงมาคือระบบการให้น้ำและผสมปุ๋ยไปพร้อมกับระบบการให้น้ำ และระบบมินิสปริงเกอร์ ตามลำดับ

ระบบการบังคับทรงพุ่ม เกษตรกรทำค้างในรูปแบบค้างแนวนอนเต็มพื้นที่ ร้อยละ 64.1 ค้างแนวนอน ไม่เต็มพื้นที่ ร้อยละ 33.3 ค้างแนวตั้งแบบรั้วลดหนาม ร้อยละ 25.6 โดยพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของการบังคับ ทรงพุ่มแต่ละแบบในเรื่องการให้ผลผลิต โรคและแมลง ต้นทุน และความสะดวกในการปฏิบัติงาน

การเก็บเกี่ยว เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยการนับจำนวนวันหลังตัดแต่งกิ่ง ร้อยละ 84.6 ทดลองชิม ร้อยละ 53.9 สังเกตสีเปลือก ร้อยละ 38.5 และนับจำนวนวันหลังการติดผลและหลังฉีดพ่นสารเคมี ร้อยละ 12.8

การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น ใช้เพื่อป้องกันล่วงหน้าตามตารางทุกครั้ง โดยไม่คำนึงว่าจะมีศัตรู องุ่นหรือไม่ ร้อยละ 53.9 ใช้เมื่อพบเห็นศัตรูองุ่นและทำความเสียหายแก่องุ่นในระดับเศรษฐกิจร้อยละ 30.8 ใช้ ตามคำแนะนำของบริษัท/ร้านค้า และใช้ตามเพื่อนบ้าน ร้อยละ 7.7 เท่ากัน ส่วนการทำให้ผลผลิตองุ่นปลอดภัย จากสารเคมี เกษตรกรปฏิบัติโดยฉีดพ่นสารเคมีครั้งสุดท้ายก่อนการเก็บเกี่ยว เฉลี่ย 24 วัน ส่วนวิธีการทางชีววิธี เกษตรกร ร้อยละ 59.0 ใช้สารชีวภาพ และร้อยละ 41.0 ไม่เคยใช้ เนื่องจากมีความคิดเห็นว่าชีววิธีไม่สามารถ ป้องกันกำจัดศัตรูองุ่นได้ทันเหตุการณ์ ใช้ไม่ได้ผล และบางรายคิดว่าตนเองยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้

ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาเทคโนโลยีการปลูกองุ่น เกษตรกรมีความคิดเห็นว่าการพัฒนา ลักษณะต้นตองุ่นสายพันธุ์ใหม่ ต้องพัฒนาให้ต้นตอมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ ลำดับแรกต้องให้ผลผลิตสูง รองลงมาทนโรค-แมลง มีระบบรากแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนดินที่แห้งแล้ง ทนดินต่างจัด ทนดินเค็ม ทนดิน เหนียวจัด ทนน้ำท่วม และทนไล่เดือนฝอย ตามลำดับ สำหรับคุณลักษณะองุ่นพันธุ์ดีสายพันธุ์ใหม่ผลผลิตควรมี สีเขียว ไม่มีเมล็ด ผลขนาดใหญ่ รสชาติหวาน เนื้อผลกรอบ เปลือกบาง และมีความต้านทานต่อโรค และ เกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่าสามารถเพิ่มคุณภาพได้มากขึ้น ถ้ามีการปฏิบัติดูแลรักษาสวนองุ่นอย่างเป็นขั้นตอนและ ถูกวิธี ในการใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น และ การใช้ฮอร์โมนอย่างเหมาะสม ประกอบกับการมี ราคาสูงตามคุณภาพที่เพิ่มขึ้น ส่วนลักษณะพื้นที่การผลิตองุ่นเพื่อการค้าในอนาคต เกษตรกรคิดว่าควรจะเป็น พื้นที่ดอน ร้อยละ 74.4 สภาพโรงเรียน ร้อยละ 12.8 และพื้นที่ที่เหมาะสมซึ่งเป็นพื้นที่แห้งแต่มีน้ำ ร้อยละ 10.3

สภาพปัญหาในการผลิตและการตลาดองุ่นที่เกษตรกรพบ ระดับมาก ได้แก่ ราคาสารเคมีและปุ๋ย และ สัตว์รบกวน เช่น นกทำลายผลองุ่น ระดับปานกลาง ได้แก่ โรคและแมลง การใช้ฮอร์โมนและสารควบคุม การเจริญเติบโต การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น แรงงาน ราคาปุ๋ยและสารเคมี ผลผลิตราคาถูก ขาดทุน ตลาดและแหล่งรับซื้อ ขาดความรู้ในการผลิตและการตลาด และ ระดับน้อย ได้แก่ โรค แมลง และวัชพืช การใช้ ปุ๋ย ฮอร์โมนและสารควบคุมการเจริญเติบโต การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น พิษภัยจากสารเคมี สารเคมี ตกค้างในผลผลิต การออกดอก ผลผลิตราคาถูก

การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตองุ่น เกษตรกรเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตองุ่นโดยเรียงลำดับ จากแหล่งข่าวสาร/สื่อ ที่มีการเปิดรับในปี พ.ศ.2546 จากมากไปน้อย ดังนี้ หนังสือ/เอกสารแนะนำเผยแพร่ นิติสาร/วารสาร การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน หนังสือพิมพ์ ร้านค้าเคมีเกษตร เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง หน่วยงาน/บริษัทเอกชน วิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต พ่อค้าองุ่น วิทยุกระจายเสียง หอกระจายข่าวหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ/ตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ตามลำดับ

ความต้องการรับข้อมูลข่าวสาร เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการรับข้อมูลข่าวสารจากการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน หนังสือ/เอกสารแนะนำเผยแพร่ วิทยุโทรทัศน์ และบางส่วนต้องการรับสื่อจากแหล่งต่าง ๆ เรียงลำดับจาก มากไปน้อย ดังนี้ นิติสาร/วารสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง ร้านค้าเคมีเกษตร เกษตรอำเภอ/ตำบล อินเทอร์เน็ต หน่วยงาน/บริษัท หอกระจายข่าวหมู่บ้าน พ่อค้าองุ่น เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

ความรู้ที่เกษตรกรคิดว่ามีควมรู้ดี เรื่องการปลูก การเตรียมพื้นที่ การใช้ฮอร์โมนและสารควบคุม การเจริญเติบโต วัชพืช การตัดแต่งกิ่ง พันธุ์ การบรรจุหีบห่อ แมลง การให้ปุ๋ย การทำให้องุ่นออกดอก โรค การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น ระบบตลาดและขาย การบังคับทรงพุ่ม การจัดการสวน ตามลำดับ

เรื่องที่เกษตรกรต้องการรับการฝึกอบรม เพื่อผลิตองุ่นเป็นการค้า เรื่องโรค เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเรื่อง แมลง การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น การทำให้องุ่นออกดอก การบรรจุหีบห่อ ระบบการตลาดและการ ขาย การใช้ฮอร์โมนและสารควบคุมการเจริญเติบโต การบริหารจัดการสวน การให้ปุ๋ย การบังคับทรงพุ่ม วัชพืช การตัดแต่งกิ่ง การปลูก พันธุ์ และการเตรียมพื้นที่ปลูก ตามลำดับ

วิจารณ์

1. เกษตรกร ส่วนใหญ่นิยมปลูกองุ่นพันธุ์ Black Opal และ Loose Perlette ซึ่งให้เหตุผลว่าให้ผลผลิตต่อไร่สูง กิ่งพันธุ์หาง่าย และมีการใช้ต่อเนื่องกันมานาน อีกทั้งทำนายตลาดผู้บริโภคในอนาคตต้องการองุ่นที่มีสีเขียว ไม่มีเมล็ด ผลขนาดเล็ก รสชาติหวาน เนื้อผลกรอบ เปลือกบาง อย่างไรก็ตาม หากมีการพัฒนาองุ่นสายพันธุ์ใหม่ เกษตรกรเห็นว่าองุ่นควรมีคุณลักษณะสีเขียว ไม่มีเมล็ด และผลต้องมีขนาดใหญ่ขึ้น รสชาติหวาน เนื้อผลกรอบ เปลือกบาง และที่สำคัญต้องต้านทานต่อโรค ส่วนการพัฒนาต้นตอองุ่นสายพันธุ์ใหม่ ลำดับแรกต้องให้ผลผลิตสูง รองลงมาต้องทนและต้านทานโรคและแมลง และมีระบบรากแข็งแรง ทั้งนี้เพราะว่าปัญหาที่เกษตรกรพบมากในการผลิตองุ่น คือปัญหาเรื่องโรคและแมลง ซึ่งต้องแก้ไขด้วยการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัด ที่มีราคาแพง ทำให้เกษตรกรต้องลงทุนในการผลิตองุ่นสูงขึ้น อันจะส่งผลกระทบต่อการผลิตและการตลาดองุ่น

2. รอบระยะเวลาของการผลิตในพื้นที่อำเภอปากช่องมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับการะยะการพักต้น การระบาดของศัตรูองุ่น และภูมิประเทศและภูมิอากาศของแต่ละสวน ซึ่งมีทั้งแบบพื้นที่ราบ ที่ภูเขา และหุบเขา ที่มีความแตกต่างกันในของความแห้ง ความชื้น การระบาดของโรค แมลง และสัตว์รบกวน

3. เกษตรกรอำเภอปากช่องส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ผลิตองุ่นเป็นการค้า การปฏิบัติดูแลสวนองุ่นจึงทำอย่างเข้มข้นและสม่ำเสมอ โดยมีการให้น้ำ/กักน้ำ ผูกยอด ปลิดใบ ซอย/ปลิดผล ใส่ปุ๋ย ให้ฮอร์โมน และสารป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น ตามระยะเวลาการเจริญเติบโตขององุ่น ซึ่งส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามหลักการทางวิชาการที่เกษตรกรศึกษาจากสิ่งพิมพ์ หนังสือ และเอกสารแนะนำการปลูกองุ่น อย่างไรก็ตาม

ในการใช้ฮอร์โมนหรือสารควบคุมการเติบโต เกษตรกรบางรายเห็นว่ามีความยุ่งยาก และเพิ่มต้นทุน และคิดว่าการใช้ปุ๋ยทำให้ได้ผลผลิตองุ่นที่มีคุณภาพดีอยู่แล้ว บางครั้งการใช้สารควบคุมการเจริญเติบโตอาจจะทำให้เกิดผลตามมา เช่น การยืดช่อองุ่นด้วยจิบเบอเรลลิน เป็นการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางกิ่งและใบ ถ้าใส่มากเกินไปทำให้การสร้างตาดอกเกิดขึ้นน้อย บางครั้งอาจทำให้ใบองุ่นที่ถูกสารจิบเบอเรลลินยืดยาวมากกว่าปกติ เป็นเหตุให้โรคน้ำค้างเข้าทำลายได้ง่าย ทำให้ต้องใช้ยาป้องกันราเพิ่ม ต้นทุนก็จะสูงขึ้น และบางครั้งจิบเบอเรลลินมากเกินไปทำให้ช่อดอกยาวไม่หยุด ต้องฉีดแคลเซียมโบรอนเพื่อยืดการเจริญเติบโตของช่อดอก เพราะถ้าช่อดอกยาวเกินไปจะทำให้ได้ผลขนาดเล็กและไม่สมบูรณ์ และที่สำคัญเป็นการเพิ่มต้นทุนโดยไม่จำเป็น อีกทั้งเห็นว่าการยืดช่อจะทำให้ผลขององุ่นหลุดจากช่อได้ง่ายในเวลาเก็บเกี่ยว และเกิดความเสียหายในการขนส่ง ซึ่งเกษตรกรเข้าใจการใช้สารควบคุมการเจริญเติบโตหรือฮอร์โมนได้โดยใช้วิธีสังเกตองุ่นในสวนของตนเอง

4. เกษตรกรมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัย และมีวิธีการทำให้ผลผลิตองุ่นปลอดภัยจากสารเคมี โดยฉีดพ่นสารเคมีครั้งสุดท้ายก่อนการเก็บเกี่ยว เฉลี่ย 24 วัน และเกษตรกรครึ่งหนึ่งเก็บเกี่ยวผลองุ่น โดยวิธีทดลองชิมผลองุ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความปลอดภัยจากสารเคมี อีกทั้งเกษตรกร 2 ใน 3 ของพื้นที่อำเภอปากช่อง ทำสวนองุ่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตร เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและชิมผลผลิตองุ่นในสวน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ต้องทำให้ผลผลิตองุ่นมีความปลอดภัยจากสารเคมีที่เป็นอันตราย

5. วิธีการตลาดผลองุ่นส่วนใหญ่ขายปลีกหน้าสวน และครึ่งหนึ่งขายส่งให้พ่อค้าในพื้นที่ ส่วนขายส่งพ่อค้าในตลาดกรุงเทพฯมีจำนวนน้อย และบางส่วนนำผลผลิตไปขายเองที่ตลาดปากช่องและกรุงเทพฯ ซึ่งถ้ารวมจำนวนเกษตรกรที่ขายผลผลิตนอกพื้นที่อำเภอปากช่อง โดยเฉพาะการขายเองและขายส่งพ่อค้าในตลาดกรุงเทพฯมีเพียง 9 รายเท่านั้น อีกทั้งมีจำนวนน้อยที่ส่งโรงงานแปรรูป และมีการส่งออกต่างประเทศเพียงรายเดียว

6. เกษตรกรมีแนวคิดในการผลิตองุ่นเพื่อเป็นการค้าว่า ต้องผลิตให้ได้คุณภาพสูงสุด ปริมาณผลผลิตมากที่สุด และได้กำไรสูงที่สุด ซึ่งชาวสวนองุ่นสามารถเพิ่มคุณภาพขององุ่นได้อีก ถ้ามีการปฏิบัติดูแลรักษาสวนองุ่นเป็นขั้นตอน และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกษตรกรคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็นและมีผลต่อการผลิตองุ่นให้มีคุณภาพดีเพื่อการค้า คือ การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการค้นคว้าวิจัยเทคโนโลยีการผลิตองุ่นที่ทันสมัย และถ่ายทอดสู่เกษตรกร ตลอดจนการจัดตั้งกลุ่มหรือสหกรณ์ผู้ผลิตองุ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวสวนองุ่น รวมถึงการกำหนดเขตพื้นที่ปลูกองุ่นให้ชัดเจน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มศักยภาพในการผลิตองุ่นให้มีคุณภาพที่ดี อีกทั้งช่วยส่งเสริมระบบตลาดและเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตและผู้ประกอบการธุรกิจองุ่นอีกด้วย

7. สื่อสิ่งพิมพ์ / เอกสารแนะนำ หรือหนังสือทางวิชาการเกี่ยวกับองุ่น เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของเกษตรกร เกษตรกรสนใจและต้องการรับข้อมูลผ่านการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน โดยต้องการฝึกอบรมเทคโนโลยีการผลิตองุ่นเป็นการค้าแบบครบวงจร

สรุป

เกษตรกรผู้ปลูกองุ่น 39 ราย ในพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อายุเฉลี่ย 45.5 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.9 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน เป็นหัวหน้าครัวเรือน ทำสวนองุ่นเนื่องจากรายได้ดี พื้นที่เหมาะสม ทำตามเพื่อนบ้าน และทำต่อจากพ่อแม่ ตามลำดับ วัตถุประสงค์ในการทำสวนองุ่นเพื่อขายผลองุ่นสด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตร และเพื่อแปรรูป ตามลำดับ ประสบการณ์ในการผลิตองุ่นเฉลี่ย 6.5 ปี ซึ่งประสบการณ์การปลูกองุ่นได้จากการทดลองด้วยตนเอง เพื่อนบ้าน อาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ และสืบทอดจากบรรพบุรุษ ตามลำดับ พื้นที่ทำสวนองุ่นเฉลี่ย 30.6 ไร่ ใช้แรงงานในการผลิตองุ่นเฉลี่ย 12 คน ในรอบปีจะผลิตองุ่น 2 ฤดูกาล/ปี ร้อยละ 56.4 ผลิต 5 ฤดูกาลในรอบ 2 ปี ร้อยละ 38.5 และมีเพียงร้อยละ 2.6 ที่ผลิต 1 และ 3 ฤดูกาลในรอบ 1 ปี นิยมปลูกองุ่นพันธุ์ Black Opal พันธุ์ Loose Perlette พันธุ์ Black queen และ White Malaga พันธุ์ Big black และ Shiraz พันธุ์ Crimson Seedless พันธุ์ Ruby Seedless และ Frame Seedless พันธุ์ Cardinal และพันธุ์ Cabernet Sauvignon และ Chenin Blanc ตามลำดับ ซึ่งเหตุผลในการเลือกใช้กิ่งพันธุ์ดีพิจารณาจาก การให้ผลผลิตต่อไร่กิ่งพันธุ์หาง่าย มีการใช้ต่อเนื่องกันมานาน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เร็ว และ มีความต้านทานโรคและแมลง สำหรับต้นตอองุ่นส่วนใหญ่ใช้ต้นตอป่า (Couderc 1613) ร้อยละ 89.7 และมีบางส่วนใช้ต้นตอ Harmony ร้อยละ 10.3 แหล่งน้ำในการทำสวนองุ่น ส่วนใหญ่ใช้น้ำบาดาล มีเพียงบางส่วนที่ใช้น้ำจากคลองธรรมชาติ และคลองชลประทาน โดยวิธีการให้น้ำในสวนองุ่นใช้ระบบน้ำหยด ร้อยละ 79.5 ระบบมินิสปริงเกอร์ ร้อยละ 20.5 เกษตรกรทำค้างในรูปแบบค้างแนวนอนเต็มพื้นที่ ร้อยละ 64.1 ค้างแนวนอนไม่เต็มพื้นที่ ร้อยละ 33.3 ค้างแนวตั้งแบบรั้วลดหนาม ร้อยละ 25.6 โดยพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของการบังคับทรงพุ่มแต่ละแบบในเรื่องการให้ผลผลิต โรคและแมลง ต้นทุน และความสะดวกในการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่เก็บเกี่ยวผลผลิตโดยการนับจำนวนวันหลังตัดแต่งกิ่ง ร้อยละ 84.6 ทดลองชิม ร้อยละ 53.9 สังเกตสีเปลือก ร้อยละ 38.5 และนับจำนวนวันหลังติดผล และหลังจากการฉีดพ่นสารเคมี ร้อยละ 12.8 เท่ากัน การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น ใช้เพื่อป้องกันล่วงหน้าตามตารางทุกครั้ง ไม่คำนึงว่าจะมีศัตรูองุ่นหรือไม่ ร้อยละ 53.9 ใช้เมื่อพบเห็นศัตรูองุ่นและทำความเสียหายแก่องุ่นในระดับเศรษฐกิจ ร้อยละ 30.8 ใช้ตามคำแนะนำของบริษัท/ร้านค้า และใช้ตามเพื่อนบ้าน ร้อยละ 7.7 เท่ากัน สำหรับการทำให้ผลผลิตองุ่นปลอดภัยจากสารเคมี โดยฉีดพ่นครั้งสุดท้ายก่อนการเก็บเกี่ยว เฉลี่ย 24 วัน มีการใช้สารชีวภาพ ร้อยละ 59.0

การจำหน่ายผลผลิตองุ่น โดยขายปลีกหน้าสวน ร้อยละ 56.4 ขายส่งให้พ่อค้า ร้อยละ 48.7 และส่งโรงงานแปรรูป ร้อยละ 7.7 บางส่วนนำไปขายที่ตลาด ร้อยละ 17.9 และส่งออกเพียง ร้อยละ 2.6 โดยกำหนดราคาผลผลิตองุ่นตามราคาตลาด และคุณภาพองุ่น ช่วงเวลาที่เกษตรกรคิดว่าผลผลิตองุ่นได้ราคาดี อยู่ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (เดือนพฤศจิกายน ถึงกุมภาพันธ์) และเห็นว่าราคาองุ่นดีตลอดปี เทศกาลที่มีผลต่อราคาองุ่น ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันตรุษจีน วันสงกรานต์ และเกษตรกรคิดว่าผู้บริโภคองุ่นในอนาคตต้องการองุ่นที่มีสีเขียว ไม่มีเมล็ด ผลขนาดเล็ก รสชาติหวาน เนื้อผลกรอบ เปลือกบาง

เกษตรกรคิดว่าการพัฒนาต้นตองุ่นสายพันธุ์ใหม่ ต้องพัฒนาให้มีคุณลักษณะให้ผลผลิตสูง ทนโรคและแมลง ระบบรากแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนดินที่แห้งแล้ง ทนดินด่างจัด ทนดินเค็ม ทนดินเหนียวจัด ทนน้ำท่วม และทนไล่เดือนฝอย ตามลำดับ สำหรับคุณลักษณะองุ่นพันธุ์ดีสายพันธุ์ใหม่ผลผลิตควรมีสีเขียว ไม่มีเมล็ด ผลขนาดใหญ่ รสชาติหวาน เนื้อผลกรอบ เปลือกบาง และมีความต้านทานต่อโรค และคิดว่าสามารถเพิ่มคุณภาพได้มากขึ้น ถ้ามีการปฏิบัติดูแลรักษาสวนองุ่นอย่างเป็นขั้นตอนและถูกวิธี ส่วนลักษณะพื้นที่การผลิตองุ่นเพื่อการค้าในอนาคต เกษตรกรคิดว่าควรจะเป็นพื้นที่ดอน

สภาพปัญหาในการผลิตและการตลาด คือ ราคาสารเคมีและปุ๋ย และสัตว์รบกวน เช่น นกทำลายผลองุ่น ระดับปานกลาง ได้แก่ โรคและแมลง การใช้ฮอร์โมนและสารควบคุมการเจริญเติบโต การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น แรงงาน ราคาปุ๋ยและสารเคมี ผลผลิตราคาถูก ขาดทุน ตลาดและแหล่งรับซื้อ ขาดความรู้ในการผลิตและการตลาด และ ระดับน้อย ได้แก่ โรค แมลง และวัชพืช การใช้ปุ๋ย ฮอร์โมนและสารควบคุมการเจริญเติบโต การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูองุ่น พิษภัยจากสารเคมี สารเคมีตกค้างในผลผลิต การออกดอก ผลผลิตราคาถูก

เกษตรกรเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับองุ่นจากหนังสือ/เอกสารแนะนำเผยแพร่ นิตยสาร/วารสาร ฝึกอบรม การศึกษาดูงาน หนังสือพิมพ์ ร้านค้า เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง หน่วยงาน/บริษัทเอกชน วิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต พ่อค้า วิทยุกระจายเสียง หอกระจายข่าวหมู่บ้าน เกษตรอำเภอ/ตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และต้องการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน หนังสือ/เอกสารแนะนำเผยแพร่ วิทยุโทรทัศน์ และบางส่วนต้องการรับสื่อจากนิตยสาร/วารสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง ร้านค้าเคมีเกษตร เจ้าหน้าที่เกษตร อินเทอร์เน็ต หน่วยงาน/บริษัท หอกระจายข่าวหมู่บ้าน พ่อค้า เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน โดยเกษตรกรต้องการรับการฝึกอบรม เรื่องโรค แมลง สารเคมี การทำให้ออกดอก การบรรจุหีบห่อ ระบบการตลาด ฮอร์โมนและสารควบคุมการเจริญเติบโต การจัดการสวน การให้ปุ๋ย การบังคับทรงพุ่ม วัชพืช การตัดแต่งกิ่ง การปลูก พันธุ์ และการเตรียมพื้นที่ ตามลำดับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2542. สถิติการปลูกองุ่น. กองแผนงาน, กรมส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ.
กิตติพงศ์ ตรีตรุยานนท์. 2541. แนวคิดการปลูกองุ่นบนพื้นที่สูง. วารสาร ส.ก.ว. สถาบันค้นคว้าและพัฒนา
ระบบเกษตรเขตวิกฤต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปีที่ 6. ฉบับที่ 2: 16-29.
_____. 2543. ต้นตองุ่นพันธุ์ใหม่ที่น่าสนใจสำหรับประเทศไทย. วารสาร ส.ก.ว. สถาบัน
ค้นคว้าและพัฒนา ระบบเกษตรเขตวิกฤต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปีที่ 7. ฉบับที่ 3: 33-38.
พนามาต ตวีวรรณกุล และณรงค์ สมพงษ์. 2547. เทคโนโลยีการผลิตองุ่นของเกษตรกรในงานส่งเสริม.
การประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 42 สาขาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.